

Utan tröst och utan hopp,
 mödans och bekymrens bana
 träder här de usles tropp,
 glömd utaf föraktets vana.
 Men en stjerna ännu sprider
 ljus och mod til uslingen!
 Dygden, är din bästa Vän,
 Dödlige, som glöms och lider!

I min stillhets skugga gömd
 långt från världens støj och dårar,
 kanske hatad, kanske glömd,
 torkar dygden mina tårar;
 modar opp min forgsna själ,
 lär mig godt åt alla göra,
 oförd ilskna tadlet höra,
 men om andra döma väl.

Himlens gåfva, Mänskans lycka,
 Helga Dygd! hvad Du är skön!
 Må Du ej förtörnad rycka
 från vår jord din ljufva lön!
 Ve det bröst som Dig ej äger,
 rof för olyckor och brott!
 Men din enda anblick blott
 alla plågor öfverväger.

Om Sederne i allmänhet.

Öfversättning ur *Considerations sur les Mœurs de ce Siècle*, af DUCLOS.

Innan vi börje tala om Sederne, är nödigt at vi fastställe de färskildta begrepp hvarunder man betraktar detta ord; jag fåger begrepp, ty fastän detta ord ej eger något annat af lika betydelse, kan det dock tagas i flera meningar.

Sederne, i afseende på en enskild person och des lefnad, äro icke annat än utöfningen af de moraliska dygderne, eller ock et oordentligt upförande, alt som man tager ordet i en god eller illak mening. Man ser således, at sederne kunna skilja sig från Moralen, som borde vara deras mönster, och de göra det verkligen altför ofta. De goda Sederne äro at anse för den praktiska delen af Moralen.

I hänseende til en Nation förstår man med Seder, des vanor och bruk; icke de, som, likgiltiga i sig själfva, äro underkastade modets nycker; utan de som inflyta på sättet at tänka, känna och verka,

eller som deraf bero. Det är under denna synpunkt jag betraktar Sederne.

Sådana underfökningar äro icke helt och hållet Speculativa. Man skulle kunna föreställa sig det, i anledning af de Skrifter i Moralen, hvori man börjar med at betrakta människan, såsom en både usel och förderfvad varelse, som ej kan frambringa något aktningvärdt och ädelt. Denna lära är äfven så fallsk som farlig. Människorna äro lika skickliga för det goda som för det onda; de kunna förbättras, emedan de kunna ändra sig; i annat fall, hvarföre undervisa dem? Hvarföre straffa, hvarföre belöna dem? Men för at ega rättighet at bestraffa, och vara i tilstånd at förbättra människor, måste man vara mänsklighetens vän, visa sig rättvis emot dem utan hårdhet, och god utan svaghet.

Människorna äro, säger man, intagne af egenkärlek, och rådfråga i alt sit upförande sin enskilda fördel. Läggom detta til grund. Dessa böjelser äro icke i sig själftva fördömliga, de blifva goda eller illaka efter de olika verkningar de frambringa. Det förhåller sig dermed som med växternes saft; man bör ej döma om den förrän frukten visar sig. Hvad blefve sammansefnaden, om man beröfvade den

dessa drif-fjädrar, om man derifrån förvi-
 fade passionerne? Lärom människorne at
 älska hvarandra inbördes, bevisom nödvän-
 digheten deraf för deras fällhet. Man bör
 föka öfvertyga dem, at både deras ära
 och deras fanna fördel endast vinnes ge-
 nom utöfningen af deras skyldigheter.
 Då man föker nedfatta deras Naturs vär-
 de, bedrager man dem, och gör dem o-
 lyckliga; det förnedrande begrepp man ger
 dem om sig själfva, gör at de kunna blif-
 va brottllige, utan at rodna deröfver. För
 at förbättra dem behöfver man endast up-
 lysa dem; brottet är alltid en verkan af et
 origtigt begrepp.

Se här alt det *Vetenskapliga* i Mora-
 len, en Vetenskap ännu viktigare, och äf-
 ven så säker, som de hvilka stöda sig på
 demonstrationer. Så snart en Samfundslef-
 nad är uprättad, måste där finnas en Se-
 dolära och allmänt giltiga regler för up-
 förandet. Vi hafve pligter emot alla dem
 som ega några mot oss, och vår förbindel-
 se är den samma, ehuru olika dessa skyldig-
 heter jämnförelsevis til hvarandra ock
 må vara. Denna grundsats är äfven så
 säker i Moralen, som det är en Sanning i
 Geometrien, at alla linierne i en cirkel
 äro lika stora och förena sig i samma
 punkt.

Det ankommer då på at undersöka människors skyldigheter och deras afvikelser derifrån; men denna undersökning bör hafva affeende på allmänna Sederne, eller på dem som äro rådande i färskildta stånd i Samfundet, ej på enskilda människors Seder: man skall framställa hela tafvor och ej portraiter; detta är den förnämsta skilnaden imellan Sedoläran och Satiren.

Folkslagen hafva likfom enskilda människor sina olika carakterer, med den skilnad, at en människas färskilda Seder kunna vara följder af des caracter, men utgöra den icke nödvändigt; då deremot en Nations Seder egentligen tildana National-Caracteren.

Hos de mest vilda Folkslagen föröfvas de flesta brott: en Nations barndom är icke des oskyldiga ålder. Det är oordningens ytterlighet som ger första begreppet om lagars nödvändighet; man får tillskrifva dem åt behovet, ofta åt brottet, fällan åt förutseendet.

De mest förfinade Folkslagen äro ej derföre de dygdigaste. Rena och allvarsamma Seder treffar man endast hos de Natio-

ner som emottagit förnuftets och moralitetens odling, och icke ännu missbrukat sin uplysning till sitt förderf. Dessa hyfsade Nationer äga företräde framför de förfina- de. Hos de vilda Nationerne böra Lagarne tillkapa Sederne; ibland höfsade Folk- slag förbättras Lagarne af Sederne, och stundom kunna de sättas i deras ställe; en falsk förfining gör dem snart glömda och föraktade. Det Samhälle skulle vara det lyckligaste, där dygden icke vore någon förtjänst. Då hon börjar at göra någon upmärksamhet, hafva Sederne redan förlorat sin renhet, och om hon blir ansedd för löjlig har förderfvet hunnit sin högd.

Et ganska intressant ämne vore underfökningen af Folkslagets olika lynnen, och de Physiska och Moraliska orsakerna till dessa olikheter: men det vore omöjligt at företaga detta arbete, utan at lika nogga känna de Folkslag, imellan hvilka man ville anställa jämförelse, och man undginge svärigen at blifva mistänkt för partiskhet. I öfrigt är kannedomen af de människor med hvilka vi måste lefva, i synnerhet oss nyttig.

*Om de Lärde och deras förlorade
anseende.*

I vår tid röjes en nästan allmän veder-
vilja och affmak för Lärdom. Man väljer
heldre hvad lefnadsfätt som helst, än Lär-
domsycket, likasom man fruktade at ge-
nom et sådant val blifva löjlig och förakt-
lig i verdens ögon. Den lilla återstod af
aktning de Lärde hittils, under alla de
sednare förändringarne i Vetenskapernes
rike, bibehållit, synes äfven nu försvinna,
och själfve Vetenskapernes idkare finna sig
nu mera föga smickrade af den Titel, som
i förra tider utgjorde högden af deras ära
och målet för alla deras arbeten: den af
Lärde Mån.

Så mycket har fördomen kunnat ver-
ka; så långt har en den aktningvärdaste
Clafs i Samhället blifvit nedfatt under des
värde. Men smickrom ofs likväl med det
hopp, at denna fördom emot de Lärde, och
emot den så kallade Lärdomen, icke sträc-
ker sig til själfva vetenskaperne. Deras
nödvändighet lär aldrig kunna fattas i frå-
ga minst i en tid som älskar och gynnar
uplysningen. Men det gifves en method,

at afhandla hvar och en Vetenskap på et oredigt, otydligt, pedantiskt och onyttigt sätt, at raisonnera utan ändamål och göra reglor utan tillämpning, at smida systemer och termer, compilera och commentera, repetera och confundera, och, med all den torrhet, tröghet och obehag som ämnet möjligen kan medgifva, framställa och uttrycka sina tankar. Man nöjer sig ej med at gäcka Läfarens förstånd, man vill äfven fåra hans smak. Se här ungefärligen våre Lärdes sätt at skriva. Kunne vi då väl säga at allmänheten gör dem orätt? Och om den i något gör dem orätt, monne det ej är deri i synnerhet at hon kallar dem Lärde?

De Lärde torde således hafva at tacka sig själfve för det misföde som treffat dem, de mindre fördelagtiga begrepp man gör sig om dem. De glömma den oundvikliga förändring ombyttas tider och tänkesätt måste verka i deras arbeten. De vilja ännu pråla med insigter, som för längre tid tillbaka uphört at aktas, och förfästa systemer som längesedan ramlat. Denna fåfänga ära blir dem ofta vådlig. De reta emot sig de verkliga Lärde, de råka i strid med öfverlägsna Snillen, deras fatser ömsom bestridas och förlöjligas, och

deras personer få olyckligtvis ofta dela deras SkrifTERS öde.

Om en Riddare nu visade sig i medeltidens rustning, för i härnad mot de otrogna, duellerade för sin sköna, repte världen omkring at slåss för rättvisan, dygden och oskulden, skydda den förtryckte, straffa den illake, utrota tjuvar, skälmar och lurendrägare, försvara Kyrkor och Kloster, Munkar och Eremiter, vandrade såsom Peregrin til det förlofvade landet, eller gick såsom S:t Fransiscus på den Helige Faderns befallning at underkasta sig et prof, som ej är stort artigare at beskrifva än at försöka *). Visserligen skulle en sådan varelse i vår tid synas altför besynnerlig, och kunde icke gerna undgå at anvisas den bönning, där de förvaras som mistat sina sinns rediga bruk. — Är det icke samma förhållande med en viss Clafs af våre Lärde? De lefva ännu i sina griller tillbaka i längesedan förflutna tidevarf, omgifne af

*) Man berättar om S:t Fransiscus at han, för at ådagalägga sin stora undergifvenhet för Påfven, och Gudliga väfende, på den Helige Faderns befallning, tog sit herberge bland en svinjord, där han förblef tils det tillåts honom återkomma.

et slägte med helt förändradt lynne, olika feder och tänkesätt. De Lärogrunder och systemer de infupit i ungdomen bibehålla de forgfälligt, utan affeende på de hufvudsakliga förändringar och förbättringar Vetenskaperna sedan kunna hafva erhållit. Deras grundsats är denna: vi tro och läre som förfäderne. Som efter deras begrepp all helighet, all visdom, all kunskap och lärdom fanns hos förfäderne, ogilla och förkasta de alt nytt, utan pröfning och underfökning, såsom odugligt eller skadligt. I vedergällning förkasta och förlöjlga de nyare deras lärobyggnad, och de förblifva såsom gamla utnötta reliqvier efter en tid som försvunnit, utfällde til betraktande, blottfällde för alla förbigäendes anmärkningar och critiker. De känna ej den första regel en Man som vill visa sig i verlden bör i akttaga, at lämpa sig efter den tids och det lands omständigheter, hvori han lefver.

Det obehagligaste är, at den välgrundade fördomen emot denna Clafs af de Lärde, som rättare borde kallas Narrar och Pedanter, hos en vifs del af allmänheten icke aldeles kunnat borttagas i anseende til dem, som med verkliga insigter, uplysning och smak arbeta i Lärdoms-

vägen. Det är et altför stort misföde för dem at förblandas med personer som i alt äro dem så olika, och hvilkas gemenskap de sorgfälligt undfly. De nödgas ofta öfvergifva sit egentliga yrke, och söka lysa i Snilletts värld, för at undvika jämnförelsen, och besegra en fördom som envist vill beröfva dem en förtjänt aktning.

Det som i synnerhet har verkat de Lärdes förlorade anseende i det allmänna, är deras besynnerliga Seder och oskicklighet i umgänget. De synas icke vara dannede till Sällskaps-människor. De sakna alla egenskaper som kunna göra dem behaglige, omtyckte och sökte. Deras conversations gåfva är i hög grad trög, och deras blotta åsyn sprider obehag i det muntra fällskap. Ständigt bortförde i sina tankars värld, glömma de at de lefva bland människor, och deras äfven så onyttiga som löjliga griller uptaga merändels hela deras själs verksamhet. Oredige i tankarne blifva de obegriplige i uttrycken; man måste gissa deras mening, om man kan undgå at skratta åt deras oskicklighet at framföra den. Då man härtil lägger det lärda högmod som intager desse store Män, det höga värde de sätta på sina yrken, skrifter och systemer, det

förakt de visa för all annan kunskap, de djupa insigter och den ovanliga snillrikhet de tro sig ådagalägga i sina samtal och i sitt umgänge, det åsidosättande af alla i den belevade världen antagna vanor och bruk, hvarigenom de äfven vilja utmärka sin storhet eller fördomsfrihet, slutligen deras befynerliga klädningsfätt och liknöjdhet för alt hvad snyggheten, artigheten, belevnheten och anständigheten fordrar, då ser man ungefärligen en af vår tids få kallade Lärde Män efter verkliga förhållandet aftecknad. Denna föreställning om de Lärde har beklagligen blifvit så allmän, at man nu mera knappast derifrån kan skilja begreppen af Pedanter, Narrar, oskickliga och obelevade människor.

Tala för et vettigt och belevadt Fruntimmer om någon person såsom en Lärde Man, en Man af stora och djupa insigter. Se här ungefärligen den föreställning hon inom sig skall göra om denna varelse. — »Han är Lärde och Höglärde, en Man som tänker oändeligen mycket, men icke kommer fram med stort; han måste vara högst tråkig i umgänget; han kan ej tala om annat än sina Lärda griller, och när han talar derom skall ingen förstå honom; han duger til ingen ting utom Bo-

ken, och när han kommer utom sin studerkamare, bär han sig åt som han vore i et främmande land. Denne Man måste vara aldeles obelevad, utan skick och feder, plump i uttryck och oskicklig i alt sit upförande. Han går med oborstad råck och trasiga underkläder, hål på armbogarne och fläckar på knäna. För öfrigt smutsig, osnygg, illaluktande, befvärad både med et och annat som derifrån härleder sig". — Och om Ni sedan föreslår hänne at göra bekantskap med denna person, skall hon säkert svara: Gud bevare mig derifrån. Min Läfare, döm om hon har orätt!

En anmärkning som förtjänar at göras i Historien om de Lärde, är den at just de varit den förnämsta orfaken til de tröga och långsamma framsteg Vettenskaperne och uplysningen gjort hos våra förfäder. Utan tvifvel hafva desse Män, at hvilkas värd mänskliga kunskaperne varit öfverlemnade, och hvilka bordt sprida Ijuset bland sina likar, tvärt emot sin pligt och sit kall, i stället blifvit okunnighetens och villornas kraftigaste befordreare. Om Philosophien altid egt bland sine idkare Män af nyttiga kunskaper och et fördomsfritt förstånd, skulle den ej så länge hafva nödgats strida mot misstag, fördo-

mar och villfarelser af alla slag; des grunder skulle snart hafva blifvit fastfällde, och det ljus som först i våra dagar börjat upgå, för flere Secler sedan hafva uplyst den Moraliiska världen. Vi igenkänne ännu i våra läro-anstalter och inrättningar för allmänna undervisningen spår efter de tider, då de Lärde hade hela världen om Upfostringsverket. Detta ger god anledning at sluta til det öfriga. De Lärde, föga bekymrade om sina kunskapers utvidgande och Vettenskapernes verkliga fördel, fyselfatte sig endast med at sammanfunda Systemer, eller i brist af den upfinnings-gåfva dertil fordrades, så mycket vidlyftigare utbreda sig och kommentera öfver dem. De trodde all Anständlig ära och all grundlig lärdom bestå i at med skicklighet kunna förfäga antagna systemer och lärosatser. De lyste med spitsfundigheter och de finaste Sophismer, och all den granna ytlighet af lärdom som förbryllar, men aldrig uplyser. De besutto i hög grad den konsten at skriva hela folianter, utan at framställa en enda sund tanke, och genom en mängd onyttiga ord och termer utmagra et redan magert ämne. Deras arbeten läsas i vår tid föga, men det ogagn det medfört för Litteraturen har icke ännu kunnat öfvervinnas. Och

hvilken fyn kan vara obehagligare för en kunskapernes älskare, än at, i et uplysningens tidevarf, då människorne allmänare sträfva til et högre ljus, finna ensamt de Lärde intagne i sina åldriga fördomar och nitiske för den tröga väg de själfve trampat, arbeta för den gamla pedantismen, och vid hvart steg fätta sig emot kunskapernes tilväxt?

Ingen vetenskap synes dock mer än den theologiska hafva blifvit lidande af denna de lärdes envishet och ifver, at förfästa sina fatser. Det mörker som i flera secler öfverhöljde denna vetenskap, voro aldeles de Lärdes verk. Begäret at subtilicera och härklyfva, fann i defsa djupa ämnen den rikaste föda och det vidsträcktaste utrymme. Däraf utfirades en mängd systemer, uttydningar och förtydningar, commentationer och sammanblandningar, hvaraf oreda och villervalla i det hela upkom. Guds uppenbarade fanning blef et mål för Philosophernes spitsfundigheter, och Religionen egde intet qvar af sit ursprung, utom namnet. Besynnerligt är, at i ingen kunskaps väg detta lärda svärmeri starkare rotfäst sig, än i den Theologiska. Också hafva Revolutionerne i denna vetenskap mött det mesta motstånd. Lärornas före-

gifna helighet och mötens beslut hafva länge skyddat de andeliga fördomarne emot allt intrång af förnuftet. Torde hända hafve vi at tacka en del af de män, som blifvit utropade för Atheister, för de förbättringar Religionens Lärare i våra tider vunnit.

Vi hafve således icke anledning at anse de Lärde oförrättade, genom det mindre gynnande omdöme man vanligen om dem fäller. Tänkefättet börjar äfven vinna den förädling, at man icke gerna förblandar i samma class med dessa lärda Pedanter, vetenskapernes uplyste och nyttige idkare. Efterverlden skall rätta vår tids fördom, och återgifva lärdomen et anseende, som den endast förlorat genom sine idkares oskicklighet. Namnet Lörd torde snart återvinna den aktning det förtjänar, med borttagande af de tillämpningar som hittills förskämt des värde. Den gamla stammen af de Lärde herrarne torde efterhand utdö, lika som man uttorkar pestagtiga kärr och moras, och med dessa pelare, okunnighetens och pedanteriets välde ramla. Uplysningen skall lyckönska sig til denna förändring. Des framsteg skola ej mera finna några betydliga hinder. Man skall aldrig göra sig begrepp om lärdom utom allmänt nyttiga och aktningvärda kunskaper.

per, och alle lärde Män skola vara Uplysningens och Människoslägtets vänner.

*Anmärkingar vid Fruntimmers upfostran,
til des inrättande efter en med naturen
enligare Princip.*

Intet torde mera förtjäna upmärksamhet af hvar och en, som på något fätt intresserar sig för allmänna Uplysningen och Sederne i et land, än Upfostringsanstaltens beskaffenhet. Utom deras bringande til den möjligaste fullkomlighet, torde Philosophens önskingar för människoslägtets uplysning och fällhet blifva utan all verkan. Men vid denna stora upfostringsfrågan, kan man väl med stillatigande förbigå Fruntimmers - upfostran? Denna dyrbara hälft af vårt slägte, bör den sakna några af de fördelar som des natur kan emottaga, och des pligters värdiga upfyllande synes fordra? — Mätte efterföljande anmärkingar, utkastade til början af en fullständigare Afhandling, som framdeles torde kunna lämnas i allmänhetens händer, tjäna at i detta ämne stadga Läsarens omdöme.

En fördom som vi ärfvt af våra Förfäder, och som lika litet hedrar deras tänkesätt, som den vore en vanära för vårt tidehvarf, om den ännu kunde försvaras och bibehållas, har verkat, at man på Fruntimmers upfostran fäst at få ringa affeende, och nästan ansett den vara af ingen betydhet. Dels har man gifvit Fruntimren, så til sägande, ingen upfostran; dels har man upfostrat dem utan något verkligt ändamål; dels har man danat dem på et sätt, som snarare ledt ifrån än til det rätta målet. Således tyckes det, som man velat döma den vackraste och älskvärdaste delen af vårt slägte, at blifva den fjolligaste, den lättfinnigaste och odugligaste, och genom faknaden af alla förståndets prydnader och själens förmonliga egenskaper, väcka en olycklig contrast mot det yttre utseendets behag. Kan det väl undfly någon tänkande människas upmärksamhet, at Fruntimren lika sorgfälligt böra upfostras som Karlarne, eller anser man dem för varelses, satte i verlden utan något ändamål? Ega de icke en så vigtig inflytelse på det andra könets fällhet eller olycka, at ej deras sätt at tänka och verka kan blifva för det aldeles likgiltigt? — Och ännu mera, beror icke hela den tilkommande Generationens första upfostran af Fruntimren? — Hvilken o-

lycka för mänskligheten, om de själfva fakanat upfostran, om de ega antingen en oduglig eller en fördärfvad character, om de blifvit vände vid antingen at icke tänka, eller at tänka ingenting förnuftigt, om de äro intagne af fördomar, dårskaper och fåfånga, om de äro känslolösa eller deras känslor blifvit misledda. Det vore at för mycket misskåna det älskvärda Könets förädlade tänkesätt, at tro det i et för des väl få vigtigt ämne kunna hysa mer än en mening. Tvifvelsutån bör aldrig en ung skönhet kunna finna sig älskvårdare och lyckligare, än genom besittningen af de egenskaper, som genom den prydnad de gifva hånnes själ, skånka hånnes behag et ökadat värde. En svaghet beherrskaar Könet (om man annars får kalla det svaghet, som är en af naturen inlagd böjelse, och som ofta leder til gemensam fällhet) — den at befalla. Då de älska sit välde, böra de vilja ega det öfver förnuftiga och dygdiga varellser; och de måste derföre inse, at utan verkligen älskvärda egenskaper, de skola förlora det i längden. Man vet til hvilken höjd Fruntimren kunna stiga i vett och dygd och alla goda och nyttiga egenskaper, endast de dertil vinna tilfälle, och omforgen om deras första ål-

der icke anses för et ovärdigt eller onyttigt bemödande. I allmänhet tyckas Fruntimren i denna ålder ega mera lätthet til förvärfvande af alla dessa förmoner, kanske äfven mera böjelse dertil, än Karlarne. I deras späda lättrördare sinnen intryckas utan svårighet förnuftets och fedolärans föreskrifter; de lära sig älska dygden innan de ännu känna fällheten af des efterföljd; de vänas vid sina skyldigheter och utöfva dem med nöje, innan ännu erfarenhetens röst hunnit säga dem, at deras sanna väl deraf beror. En arbetare i god jord får se sin möda rikligen belönt, och hvad bör icke den hoppas, som underhjälp af Naturen söker gifva skönheten et förhöjdt värde af dygden?

Fruntimrens skyldigheter äro många och stora; deras bestämmeelse är hög och vigtig. Hela den enskilda sammanlefnadens Sällhet beror af dem. Ordningens och välfståndets vidmagthållande inom hus, upfigten öfver alla hushållningens delar, vården af de späda varelses som de gifvit Lifvet, äro efter Naturens inrättning de göromål hvarmed de böra lysfäta sig. Dessa saker, då de af Männen måste skötas, vårdas merändels illa, och det är ej underligt, emedan de strida mot deras naturliga lynne. Qvinnan är verkligen, få-

som Roufseau anmärker, Famillens all-
 männa Föreningsband; hon underhåller
 harmonien imellan Föräldrar och Barn, och
 om hon är älskad af sin Man, öfverflyttar
 hon alltid hans kärlek för henne til sina
 Barn. Hela Famillen är lycklig genom
 henne, och hennes förlust är lika känbar
 för alla. Jag vet intet dyrbarare och
 aktningvärdare kall i mänskliga lefnaden,
 än en Moders. Delad imellan mångfaldiga
 olika, men alla vigtiga omsorger, måste
 hon äfven sträcka sin vård til de späda
 varelsfer hon frambragt til verlden; i deras
 hjertan måste hon utfå de första frön til
 dygder, i deras förstånd ingjuta de första
 Sanningar; deras framtida väl eller olycka
 blir til en stor del en följd af den första
 daning hon gifvit dem. Den Qvinna, som
 med granlagenhet, ömhet och värdighet
 uppfyller alla dessa färskilda omsorger och
 skyldigheter, huru mycken aktning och
 vördnad förtjänar hon icke! Men ockfå, hu-
 ru kan man väl vänta sig sådana Makar
 och Mödrar, då Könets upfostran är så
 förfummad, så förvänd, eller så utan all
 plan och affigt inrättad; då man så litet
 synes hafva affeende på de begrepp, bö-
 jelser och känslor hos dem inplantas? Och
 monne icke denna vårdslöshet vid Frun-

timmers-upfostran, tillika röjer et förakt för hela Barn-upfostran; jag ville fåga för all slags förädling, vett, feder och dygd i allmänhet?

Den som närmare betraktar Könet, och föker ur deras Natur framleta de grunder, som vid Fruntimmers-upfostran böra följas, lär icke kunna undgå at anmärka deras olika lynne mot Karlarne, och den deraf flytande förändring i upfostringsfättet. Detta är en klippa hvarpå många tänkare fastnat, då de velat fastställa grunderne för upfostringsläran, men som torde utvisa at de varit mindre förtjante af detta namn. Man har trodt at Gossar och Flickor kunde upfödas aldeles på samma fätt, i barna-åren undervisas i samma öfningar, och samma sinnelag och böjelser hos dem intryckas. — Nästan alltid har et sådant bemödande varit fruktlöft, och Naturen, som verkar kraftigare än något annat, har återtagit sin rätt, och gjort denna förvända upfostran, dels onyttig, dels skadlig. Mannen och Qvinnan, lika i sin Natur, i förmögenheter och begär, äro dock satte i en olika verkningskrets och hafva et inbördes förhållande til hvarandra, hvarigenom en olika rigtning af deras gemensamma egenskaper måste verkas, för at genom färskilda vägar kunna

Sammanstämman til et mål. Således, långt ifrån at af et misledt nit föka närma Könen för mycket med hvarandra, låta dem deltaga i hvarandras förrättningar, eller förblanda dem, böre vi följa Naturens ordning, låta hvardera Könet följa sit naturliga lynne, underhjälpa det deri, och föka bringa det til all den utveckling och fullkomlighet som des Natur medgifver, försäkrade at derigenom kraftigast verka til bägges fällhet och deras verkliga bestämelses upfyllande. Fruntimrens naturliga lynne och böjelser utmärka, at de äro ämnade för den enskilda lefnaden, för göromålen inom hus, för deras Barns vård och eftersyn; — hvarföre då ssysselfätta dem med allmänna ärenden, framdraga dem på Lärdomens eller Politiquens bana? Utan tvifvel gagnas det allmänna lika fällan deraf, som enskilda Familjer deraf merändels blifva lidande. Sällan upftiger något Fruntimmer til en stor Litteraire eller Politisk förtjänst, utan på hushålls-dygdernes och den enskilda Sällhetens bekostnad. Jag säger *sällan*, ty undantag gifvas, men dessa undantag äro för få, för at kunna bevisa något. De flesta exempel Historien framställer, bestyrka min sats; och de mesta Fruntimmer, som gjort sig stora och under-

bara i Karlarnes sphere, hafva i sin egen varit små och föraktliga. Könets ära höjes verkligen icke af dessa Historiens hjeltinnor. Vi se dem beprifade för deras lysande Snille, deras vidsträckta kunskaper, deras stora inflytande på hela Nationers öden, deras djuptänkta Planer och Politiska uträkningar. Men hvar finne vi dem berömde för deras stilla dygder, deras ömhet, deras kärlek för sina Barn och sorgfälliga vård om deras upfostran, deras trohet emot sina Makar, deras bemödande at förljusva deras lefnad, och göra sin förening föll för dem bägge? Och är det icke i dessa egenskaper Fruntimrens verkliga förtjänst består? Ar det icke under denna synpunkt deras sanna värde i den vackraste dag visar sig? De föddes til et välde — men det var behagens, ej stykans. De ämnades til våra hjertans beherrskare, ej at underlägga Nationer och Verldar sina Lagar. Jag lämnar därhän de lärda och vittra Fruntimrens ära, men jag fruktar at den ofta nog vinnes på dygdernes och deras skyldigheters bekoftnad. Äfven få litet man bör göra en Man til Qvinna, bör man göra Qvinnan til Man. I båda affeenden felar man mot Naturen, och åstadkommer det största onda i den enskilda lefnaden. — För at bestäm-

ma skilnaden i fättet at upfostra Karlar och Fruntimmer, i anseende til deras olika lynne och förhållanden til hvarandra, torde icke vara otjänligt at kalla det förra *Theoretiskt*, och det sednare *Praktiskt*. Vi uptäcke lätt vid en närmare granskning den skilnaden imellan Könen, at Karlarne blifvit begåfvade med et vidsträcktare och djupare förstånd, Qvinnorna åter med lifligare och ömare känslor. Deras naturliga böjelse för de ena til Sanningens sökande; de andre til godhetens öfvande. Detta deras färskildta naturliga lynne utstakar olikheten af göromål, och fättet för deras verksamhet. Man bör vid upfostran hafva noga akt på denna omständighet. Således blir hufvudfaken vid Karlarnes upfostran, at odla deras förstånd, och vid Fruntimmrens, at förädla deras hjertan. Här af följer dock icke, at vid de förres danande, värden om deras character i någon mon kan förfummas, eller hos Fruntimmren odlingen af deras förstånd; högst olycklig den människa hos hvilken hjertats och förståndets egenskaper ej kunna förenas; eller där fullkomligheten i de ena skulle utesluta egandet af de andra. Men på et olika fätt, och med en olika omsorg måste hos de förre hjertat vårdas, och hos de sednare förståndet odlas. Låt Karlarne känna dygdens Theorie, studera Sedoläran såsom

Vettenskap, urskilja det sanna eller falska, rätta eller orätta; men låt Fruntimren le-
 das af sin naturliga känsla til Sedolärans
 utöfning, af en lycklig vana föras til sina
 skyldigheter, utan at just efter säkra be-
 visningsgrunder kunna afgöra, hvarföre det
 ena är rätt eller det andra orätt. Då, så-
 som redan är anmärkt, Karlarne ega et
 djupare förstånd och en skarpare urskilj-
 ning, Qvinnorna åter en lifligare känsla
 och en naturligare böjelse för det goda,
 är denna känsla och böjelse hos dem en
 lika stark drif-fjäder til utöfningen deraf,
 som förnuftet och öfvertygelsen hos de
 förre. En vifs odling af förståndet är vis-
 serligen nödig för Fruntimren, ty deras
 inre känsla, då den ej af förnuftet kan
 hemta någon styrka, måste efter hand för-
 svagas, och kan slutligen aldeles förloras;
 utom den stora förlust deras behag måste
 vidkännas, då de äro inskränkta blott inom
 en utvärtes vacker skapnad; äfven som hos
 karlarne en blott dygdens Theorie utan
 des utöfning, snart komme dygden at en-
 dast bestå i begrepp och föreställningar,
 och äfven ofta skulle göra dem ofärra och
 vacklande. Utan tvifvel vore det full-
 komligaste par i verlden, en Man af et
 djupt förstånd och et lyfande snille, och
 en Qvinna utmärkt af sina dygder, sin
 kärlek mot sin Man och ömhet för sina

Barn. Men där Qvinnan lyser med fit Snille, och hvad i sådant fall gemenligen plär hända, tillika är slug och listig; Mannen deremot är af et svagt förstånd och oupbrukad tankegåfva, men from, god och oskyldig; där är Naturens ordning förvänd; där äro Könens skillnader förblandade.

Vid tillämpningen af dessa allmänna anmärkningar på närvarande tids upfostringsfätt, vore mycket som förtjänade upmärksamhet. Vi kunne lätt stadga vårt omdöme genom jämförelsen af denna i Naturen grundade ordning, med den i allmänhet antagna. Upfostras verkligen Fruntimren i vår tid efter Naturens fordringar och enligt deras bestämmelse — det är denna fråga som måste afgöras, för at kunna utstaka de nödiga förbättringarne vid deras upfostran. Huru danas våra unga Damer? Hvad lära de? Hvad omsorg användes på deras själs förmögenheters odling? — Läsaren torde redan hafva svaren tilreds, och jämförelsen fullbordad — jag skall ej vara vidlyftig i detta ämne. Jag har blott en önskan at göra (och hvem skulle ej önska det samma) at våra unga Fruntimmers tid nyttigare användes än verkligen sker, at den blefve uptagen af viktigare och til deras väl mera bidragande göromål. Frågar man huruwida de

vanliga Fruntimmers-informationerne i at tala Fransyska, Danska och Spela Claver, som borttager deras mesta tid, til ändamålet bidrager, har jag altför litet at svara. Frågar man, i affeende på deras fjärlars bildning, hvad godt den ständiga Roman Lecturen medför, lemnar jag gerna dem at urskilja det, som icke vilja tillåta dem någon annan läsning. Den lilla Theologiska kunskap dem meddelas, tyckes i mit sinne icke användas på sit rätta ställe; och hvem kan försvara den orimliga methoden, at i en ålder, då eftertanken ännu ej hunnit utveckla sig, betunga minnet med en obehaglig utanläsning af et torrt och trögt systeme. Skall icke sedan en beständig affmak följa för dessa i barn- domen ledsama ämnen, hvilken eftertan- ken sedermera fåfängt torde söka öfvervinna. Om kännedomen af modersmålet sin- ge uptaga samma tid som Fransyskans lä- rande, torde deraf snart röjas en hufvud- saklig förändring i våra Fruntimmers bres- til. En litet närmare kännedom af Na- turkunnigheten, skulle befria dem från många spökerier och underbarheter i Na- turen. En kort men tydlig och lätt Af- handling i Moraliska vägen skulle skingra många fördomar, återföra de ofta misledda känslorna, och åter gifva deras pligter et värde, som fåfängan dem länge beröfvat.

Roman Lecturen mera vald, kunde i vifst fall gagna, til förfinande af känslorna, til ömhetens väckande, til tankekretsens utvidgande. Men vid frågan om Upfostran, blir aldrig Läsningen det hufvudsakliga. De närmastes efterdömen och undervisningar, tillika med den dagliga erfarenheten skola bilda, utveckla och fullborda ungdomens Upfostran. Och behöfver jag väl då erinra om den viktiga omsorg som hvilar på föräldrarne, och dem de anförtro värden om sina döttrar, at de icke genom deras förfummelse måtte beröfvas de förmoner Naturen dem tildelat, och deras fanna väl fordrar! —

Underrättelse til Allmänheten.

En fortsättning af Journalen för allmänna Uplysningen och Sederne, hvars första årgång med innevarande April månad slutas, skall öfvertyga den läfande och tänkande Allmänheten om den noggranhet, hvarmed Sällskapet F. B. söker at fullgöra sina förbindelser, och den ära Sällskapet gör sig af, at igenom urval af uplysfande Skrifter gagna och förtjäna des upmärksamhet och förtroende. Den plan, som för Journalen utstakad är, bibebålles; men

för at kunna införa Afhandlingar af större vidd, och undvika antingen deras stympning igenom styckens utslutande, eller afbryta Läfarens upmärksamhet igenom delning af ämnen, som i sit sammanhang och på en gång böra läsas och dömas, med et ord: at föka gifva denna Skrift all den fullkomlighet, hvaraf han är mächtig, har Sällskapet beslutit at, i stället för et häfte af tvänne ark i månaden, utgifva et häfte af fyra ark hvarannan månad, til samma modererade pris nemligen 36 Schill. i prénumeration för hela årgången, men utan prénumeration 1 Riksd. Sällskapet föker intet annat ändamål, och följagtligen ingen annan vinst, än den: at uplysa och gagna.

Af denna nya årgång, som efter förenämnde Plan kommer at utgöra Sex Häften, utkommer 1:sta Häftet i slutet af inflydande Maji månad.

Utgifvarne emottaga med nöje och erkänsla de Skrifter, i alla ämnen som med Planen af detta Periodiska arbete äro enlige, hvilka til dem blifva inlemnade.

Med första skoll i allmänna Dagbladen närmare underrättelse om det ena och andra meddelas, Stockholm den 18 April 1797.

S T O C K H O L M,

Tryckt hos Bokhandlaren JOH. DAHL, 1797.

W.S.

618
STOCKHOLMS
STADS BIBLIOTEK

Tidn.

+

Tidskr.

And 3. 195 Loren 1798

H 1-3 1797-

H 4 1798

Skripten 1799

Lycopii fossilium. Stenbeck
in fl. s. 127. Holmarchi var. cf
hem - in fl. et in medietate s
dumna gubernat. su. B. d. My. fol. 3
V. 1. 141

Grasshopper i Journ. for s. d. s. 1797 s. 24-29
antikvilita d. s. s. 51 f. h. a. r.
Soar i Journ. s. 322 f.

Uppförd i fald af K. J. v. d. S.
2. 1. 1798

JOURNAL

FÖR

ALLMÅNNA

UPLYSNINGEN

OCH

SEDERNE.

UTGIFVEN

AF

SÄLLSKAPET F. B.

FÖRSTA HÄFTET

AF

ANDRA ÅRGÅNGEN.

STOCKHOLM,

TRYCKT HOS JOHAN DAHL, 1797.

Med vörtnadsfulla tankar höjda til ljusets eviga Ursprung, til all uplysnings Fader, börje vi åter en ny årgång med vår *Journal för Allmänna Uplysningen och Sederne*. Hvarken gifves et högre föremål för en förnuftig varelses förstånd, ej heller et ädlare och kärleksrikare för des hjerta: bägge dessa förenade utgjuta sig med den värdighet, som anstår det högsta Väsendet, den ömhet och förtroende, som människan, af beundran och kärlek intagen, hyser för Skaparen, i följande tankar

Om GUD *).

När *Newton* är intagen af vördnad för det högsta Väsendet; när han i alla dessa verldar, dem han räknat och hvilkas banor han funnit, igenkânt Des närvaro; när han, beundrande den evige Byggmästaren, egnar vid slutet af sina Skrifter en lässång åt Skaparen; hvilken människa skulle icke då säga: *Jag dyrkar den Guden som Newton dyrkar!* Hvilken förkunnare af den Högstes ära! Hvilken kändedom eger icke han! Huru starkt upmanar icke han den oupmärksama eller tankspridda hopen til vördnad!

Öfver alt där et öga kan se, må det skåda; där et hjerta kan känna, må det upvändas af kärlek; där et förstånd kan fatta, må det tilbedja.

A 2

*) Öfversättning, ur *Mercier*.

Vi kunne genom tanken tala til Gud, likafom vi genom ord tale til människorna: ärofulla förmån, som bevisar, at människan är ämnad mer för Himmelen än för Jorden.

O Evige! Hvad Dina verk äro stora! Hvar skall man börja Dit låf? Hvilken tunga är skapad för at låffjunga verldarnes Uphofsman? Hvilken åska skulle kunna läna mig sit ljud? Hvilken Ängel skulle kunna ingifva mig sina tankar?

Då jag betraktar Dig, förlorar jag mig i det oändeliga; i detta djupa Himmelnes hvalf, där Du utspridt Solarne, är jag omärklig. Och i denna omätliga Skapelsen, hvilken svag dödligs organ skulle kunna värdigt uttrycka hela sammanfattningen af dessa under?

O Evige! När jag beundrar Dig, låfvar jag Dig; när jag är rörd, dyrkar jag Dig; när jag begrundar Dig, nedfaller jag i stoftet; när mit förstånd ransfakar Din storhet, förödmjukas det och förlorar sig; Din närvarelse öfverhopar mig; jag känner mig blott vara okunnighet, dårskap och stoft; och om jag vågar tro Din blick sträckas ända til mig, finner jag Dig i min tanke så stor, at det minsta solgrand är närvarande för Dina ögon.

Ur min ringhet ropar jag til Dige uplyft mig til Din thron; värdigas til de gåfvor Du redan gifvit mig tillägga alt, det Din mildhet kan föronna mig. Jag känner Dig i mit hjerta; uplifva ännu mer denna känsla, ty det är en vällust at njuta Dig; jag förnimmer Dig; men gif at jag på et ännu mera lyfande lätt må skåda Dig, at jag, O Evige! ej må förlora Dig ur sigte! Et förståndigt och känslofullt väfendes första olycka vore Din varelse utan at känna den.

Är icke Du källan til alt det sköna och alt det goda? Himmelska ursprung; jag längtar at få släcka min törst i lifvets flod! Beundran, vettgirighet, kärlek, alla de känslor, som tilhöra människo-hjertat, eger jag för Dig. Det med häftighet njutna nöjet ropar til min själ: det är Honom jag är skyldig tackfägelse för denna ljufva känsla; tanken, som danas i mig och gör at jag ibland bestämmer mit eget värde, yttrar sig äfven til mig: det är Honom jag har at tacka derföre: det jag vet tilhör Dig; jag älskar kunskap, ty jag kan ej begrunda Naturen utan at komma Din storhet et steg närmare.

O Evige, Starke och Mägtige Varelse!
När vid första betraktandet min själ inta-

ges af häpnad, då jag förfärad undangömmar mig för Dit oändeliga Majestät, hvarföre utgjuta sedan mina ögon tårar af kärlek? Hvarföre födes förtroendet i detta arma och usla bröst? Det är utan tvifvel Du, som af medlidande där nedlagt denna heliga gnista; Du vill ej misškännas af mig; Du värdes tala til det innersta af min varelse; Du är dold för min syn, men jag dyrkar Dig under detta täckelse; Du höljer Dig dermed af medlidande för min svaghet; ty Din storhet skulle förkräsa mig; Du har aflägsnat mig från Dig, på det jag bättre skulle kunna efterforska Dig.

Jag känner Dig såsom om jag såg Dig; jag brinner af längtan at nalkas Dig, liksom Du icke vore djup, oändelig och Majestätlig. Jag beundrar Dig så väl i Astronomens synglas, som i Chymistens degel; ack! Tillåt mig ännu mer uplyfta mig. Min själ har känt Dig; måtte hon aldrig sakna denna outfägliga njutning; gif mig vishet, O Evige! At jag kädjevis må beundra alla Dina verk.

Evige! Det gifves ej för mig något intet, emedan Du dragit mig derur. Jag är Dit barn; min tanke, ehuru vanmäktig, ehuru ofullkomlig den ock är, har likväl styrka at höja sig til Din thron;

Dit väfende är ej för oss förborgadt, emedan verlden ouphörligen förkunnar Din varelse. Du innefattar i Dig själf rymden och varagtigheten: och om min inbildning häpnar, då hon betraktar djupheten af Dit väfende, är det derföre at hon ej kan begripa, hvarest verldarne, som Du skapat, ända sig, hvarest dessa stjernor stadna som upfylla fästet. Ehuru alt är ordning och enkelhet, kan ej den forskande tankekraften, som känner sin skarpsinnighet brytas, omfatta Dina outgrundliga verk.

Ack! Bortför mig til denna lysande Skapelsens gränser; där skall jag åter få skåda en ny Himmel; där skall jag följa den Allsmäktiges spår. Högst beundransvärde och alltid förkjuifande varelse, detta präktiga Skapelseverk är visserligen oändeligt för vårt begrepp; men för Dig är det blott en punkt.

Hvem skulle kunna afmäta utsträckningen af denna omätliga byggnaden? Hvem skulle våga svinga sig up i de Himmelska rymderne, för at bestämma deras inrättning? Min inbildningskraft höjer sig, jag låter hånne igenomtränga verlden; och jag stadnar med hånne, jag öfverfar verldarne, och jag förlorar mig i min flygt.... förgäfvets föker jag deras medelpunkt.

Ack, hvad verlds-byggnadens stora hjul förvåna tanken! Hvem utmärker för Cometen des gång imellan verldarne? Hvem har fatt i gång detta stora urverk, synligt för alla verlds-klotens inbyggare? Genom det ensamt har tiden sin varelse; utan desse himmelske kroppars gång, skulle tiden ej haft något mått. Alla dessa spridda stjernor, strödda om hvarandra, förjaga bilden af et Chaos: alt är ordning och harmonie, emedan alt är tal, mått och vigt.

Hvilken omätlig tomhet! Hvilka förlorade rymder! Nej, de äro upfyllda med himmelska kroppar, som vårt öga ej kan räkka: hela denna rymden är det gränslösa fält, hvarest vända sig millioner Cometer styrde af Solar, som hvar för sig är omgifven af et vidsträckt Planet-system.

Hvad jorden är ringa!..... Hvad säger jag? Nej, Guds skapade varellor bebo densamma; de beundra, och nedfalla i stoftet; detta klot är fullt med trängne åskådare af dessa vördnads-väckande Under; jorden skall ej vara föraktlig, så länge hon eger en enda, hvars dyrkande hjerta vid åsynen af dessa höga Underverk lågar af kärlek. Stjernvetenskapen, då hon förstör vår inbildnings-kraft, är icke gjord at förödmjuka vårt förstånd, den

9

tilbedjande märker den oföränderliga ordningen; han skall ej frukta at jorden upbrännes eller blir til stoft. Gud vidmagthåller harmonien i systemet, alt är med vishet förordnad; farhogan för Prophetior-na om förstörelsen är för den ouplysta hopen.

Blinda människa, du förstår ej, at i de hvälfningar, som förskräcka dig, skåda varelsernes Faders visa försyn.

Orcanen gör jorden mera fruktbar; de eldsprutande bergens utbrott förbyta sig i vegetabiliska falter; och när en mängd af varelses hastigt borttryckas af jordens yta, hvart falla de? I Guds sköte.

Ja, alla de klot som synglasets upptäcker äro bebodda. Äro ej de öfverströmmade af de Solars ljus som Gud har skapat? Har Han tändt dessa Solar för at uplysa toma klot? Hvarest en Sol finnes, där är ock et öga för at skåda, en inbildnings-kraft för at betrakta, och et hjerta för at tilbedja.

Öfver alt omkring oss är så til sägande materien lefvande; osynlige insecter kråla i fandan och gyttjan: et enda löf innefattar tvänne motsatta republiker; blomstren, frukterne innehålla hela släkten af varelses, som lefva i och på dessa krop-

par, såsom i en värld; stenen och de hårdaste kroppar äro bebodde af små djur; en vatten-droppa skulle kunna framvisa fiskar, och dessa lysande klot som hvälfva i Himlarne skulle vara öde? Nej; de äro alla uplifvade; världen, ända til des yttersta gränser, är begåfvad med en regelbunden, anordnande och uppehållande rörelse.

Utsväfva, min inbildnings-kraft? Säg mig, hvarest medelpunkternes medelpunkt är, ursprunget til den höga Geometrien; hvarifrån utgå alla de mekaniska lagar, som oinskränkt styra världen; hvar finnes denne medelpunkt som tvingar alla Klot, alla Solar, alla Vintergator, alla världars världar at röra sig omkring densamma. Hvad är den, om ej Naturens thron och Guddomlighetens fotapall? Derifrån utgå Ordningens och Harmoniens eviga beslut, hvilke äro utfände i hela Skapelsens vida omkrets.

Lambert *) skådade först denna ofantliga och nödvändiga tyngd, denna förfärande massa, som utgör medelpunkten för denna oräkneliga Stjernors skara af alla storlekar, som intrycker i dem Centrifugalkraften, samt bestämmer de mörka kroppar

*) En namnkunnig Astronom född i Elsas 1728.

at vända sig omkring de ljusa medelpunkterne, och de strålände kropparne omkring de mörka medelpunkterne. Denna jättelika massa, som förorsakar den allmänna tyngd-kraften, är själfva lodet i fästets stora urverk; och des ofynlige drif-sjädrrar äro Guds verk.

Alla människor, alla tidehvarf hafva förnummit dessa många Unders store Byggmästare; afgudadyrkaren har sökt Honom i liflösa skapnader, i sinnebilder: han har följt en tanklös irring; men i hans hjerta har ej funnits någon brift; han har heldre älskat at förvandla skapade ting i Guddomligheter, än at vara den röst ohörsam, som ropade til honom: *det gifves en magt öfver dig.*

Store Gud, upptäck Dig för dem som ännu icke känna Dig! Du är ej blott verdarnes Uphofsman; Du är ock Sanningens eviga ursprung: med förmögenhet at ernå et högre fullkomnande, är vår varelse danad för den fullkomlighet, hvarom vi ege detta lyckliga och stora begrepp; och Du har i vårt bröst nedlagt fröet til detta beständiga sträfvande til Dig.

Rena mina läppar, at min röst må för människorna värdigt tolka Dit låf. De fordra af detta lifvet det, som endast evigheten kan gifva dem; de åsyfta bland

jordiska föremål en lycka utan skiften; men lyckan härflyter från et högre ursprung och ej från en inskränkt värld; den själ, som skiljer sig ifrån Dig, som ej midt ibland de Under, som omgifva hännerne, vet at skörda frukter, skall aldrig finna den förkjusning, som redan på denna jorden gör lycksalig, och som, då täckelfet är updraget, väntar hännerne i all sin fullhet.

Alt det som här är skönt, är, store Gud, blott en stråle af den eviga glans, som omgifver Dig! Vi förlore oss i beundran öfver praktens af Din klädnads lysande fäll, och vi uplyfte icke ögonen utan för at betrakta Den, som med kärlek vill mätta alla sina skapade varellser. Ja, J oräknelige härar af Andar, J lefven imellan den Högste och mig; J bebod dessa lysande kretsar, om hvilkas hemlighetsfulla skönheter Han en dag skall göra mig kunnig.

Du är fördold, store Gud! Nej. Ar icke Du i min själ? När jag af medlidande gjuter tårar, när vid berättelsen om en ädelmodig gerning jag erfar en djup rörelse, då känner jag Dig i mit hjerta. Oskuldens behagliga anlete, en blick af domaren som affäger et med rättvisan enligt beslut, framställa en bild af Dig; där talarens höjda röst återkallar af Dit namn, där glädjen ler,

och barmhertigheten gråter, där välgörandet och gifmildheten trösta, där är Du, outfägeliga Godhet!

Således äro begreppen om Din godhet och Din storhet oskiljagtiga; min varelse är en skänk af Dig, och förtlingen af de välgörningar, för hvilka jag hembär Dig tackfägelse: Du är et godt väfende, emedan Du är högsta Magt och högsta Vishet förenade; Du har värdigast teckna på människans anfigte några drag af des Himmelska ursprung; Du är beundransvärd i verldarnes ordning; men i den gode, den välgörande människans lifliga och ömblick, som bryter sit återstående bröd för at dela det med sin broder, där är Du tillbedjansvärd.

Ja, min varelses Uphof, jag är lycklig i Din dyrkan; min fällhet består i de vördnads-offer jag älskar at gifva Dig. Huru mycket förskönas icke verlden för den Du uplyser! Skulle jag vara Dig närmare när jag sväfvar öfver Solarne, än när jag hör mit samvetes röst? Varnar Du icke mig genom des förebräelser? Tiltalar Du icke mig genom Naturens allmänna sammanstämning? Din hand har i det oändeligen stora och det oändeligen lilla ut-

spridt harmonie, behag och skönhet. Hvilken som nekar Din förfyn, skulle ock neka Sanningens visshet.

Nedfallen J verdens invånare! Den som har skapat ögat och örat, ser och hör alt. *Plato, Mahomet, Augustinus, Svedenborg* äro höge och rörande, när de tala om Dig. Hvad deras Skrifter äro mig dyrbara! De samtala med mig om Din närvaro och Din storhet.

Alla rum äro heliga, ty Du uppehåller Dig där. Öfver alt finnes Tempel, där jag kan tilbedja Dig. Alpernes amphitheater, som mit öga omfattar när jag skrifer dessa rader, säger mig at Du ensam är stor och oändelig. Heliga njutning, outfägliga lyckfalighet, förkjufande känsla af sit eget intet, at förnimma, det man ej eger någon tanke, någon känsla utan från Dig, eller genom Dig! Vitnesbörden om Din magt förklara sig mera majestätligt från de bergens evigt betäckte snö-toppar, som beherrska Europas högsta Tempel-spetsar. Jag vet ej hvad det är för en hänryckning, som säger mig, at jag där är Dig närmare. Dessa massors falshet; deras höga skapnad närma mig til den högtidliga tidpunkt, då Du danade

verlden. Himlarnes omätlighet gör vår Planets ringhet mera märkbar för mig. Här erfar förståndet en förvandling, som utsträcker och mångdubblar alla des för-mögenheter. Jag tror mig vara samtida med alla förflutna Secler, och jag tycker mig i hopandet af ruinerne, skådeplatsen för så många ändringar, se färskildta släkten af människor, som förbivandrat dessa tyfta berg. De hafva skådat denna samma Sol, och qvarlevorne af deras framgång säga mig, at alt som här fyslofätter, förkjufar och förvänar ofs, är intet emot det lif, som väntar ofs öfver högderne af detta jordklot.

Då jag sitter på de lägre bergen, framställer för mig åskådandet af de högre en ordentlig plan; mit öga tror sig där upptäcka de första utkalten til Naturen; och hon återför mig til sin uphofsman.

Hvarföre, då jag bortlägger min svaghet, mina villfarelser och den bräckliga delen af mit väfende, äro dessa ögonblick så flygtiga? Hvarföre har jag endast efter långa mellantider erfarit dem? Hvarföre skall jag sakna dessa altför korta stunder, då jag kan på kärlekens vingar uplyfta mig öfver stoftet?

Ack! Mina begär äro ej mer få lifliga, ej heller mine tankar så uphöjde; jag har uphört at vara det jag var; detta livets omforger hafva bortvändt mina tankar från betraktelsen; sammanlefnaden med mina likar har upfyllt mit hjerta med motfatta känslor; själfva mödorna och befvären hafva fäst mig vid jorden, hemvistet för brott och tårar. Jag måste nödvändigt luttras i grafvens degel; det är döden som skall återgifva mig vingar, för at i den ljusligaste hänryckning uplyfta mig til Dig. Store Gud? Låt mig återfå mina tankar och mina begär, sådana, som jag egde dem, då vid stjernornas milda och tindrande sken jag dyrkade Dig. Jag är nu fänkt i bedröfvelse, i jämnförelse med den rena glädje jag då smakade.

Uplifva min själ, på det hon outhärligen må förhårliga Dig. Du har gifvit åt människan jorden til boning; men ämnad at älska Dig, är det hennes förnämsta ära.

Rädda min själ ur den afgrund hvari passionerne vilja störta henne. Hoppet förnyar för mina ögon jordens yta; när jag betraktar Dig, utplånas alt det onda, och alt återblifver harmonie.

Om

Om ljusets Änglar ifrån sina kretsar nedste, för at uppenbara för mig hvad Du är, skulle de väl kunna säga mig mer än hvad min själ säger? Har jag ej uttryckt alt, när jag öfvertygat mig at Du är det förträffligaste, alsmäktigaste och bästa Väsende? Och af hvilken eld brinna de Serapher, som omgifva Din thron? Af kärlekens heliga låga. Himmelska kärlek! Du skall en dag i våra hjertan blifva mycket mera renad; men icke blifva olik den vi under vår gemensame Faders öga röne, då vi lindre, hjälpe och tröste vår lidande broder.

Höga, förkjusande hopp, begrepp om en tilkommande fullkomlighet, försvinne icke bland människorna! . . . Hvem skulle väl ej lifligt intagas af glädje, at altid kunna komma närmare Gud? Guddomen är alt det Den bör vara; des Väsende är Ett och nödvändigt; men människjan, et ändeligt och förringadt väsende, måste smånigom upnä och återtaga fullheten af sin varrelse; tiden måste utveckla hannes med känsla och förstånd begäfvade sammanfättning; den kan fullkomna hanne: denna omsorg, detta arbete äro människjan öfverlemnade; hon måste känna sin uselhet och sin förnedring; hon måste vilja blifva derifrån befriad; hon måste skilja ifrån sig

fina villfarelser, fördomar och låga begär; hon måste återkomma til värdigheten af sit ursprung. Då först kan hon ingå i verldar fulle af ordning, harmonie och skönhet.

Våra kroppar äro förgänglige; våra själar, härflytande från et Himmelskt ursprung, äro danade för odödligheten. Alla människo-själar äro dyrbara i den Eviges ögon; Han vill icke, at en enda skall falla i förtviflans rysliga natt.

Barmhertige Fader! min själ har känt Dig, mit förnuft har antagit Dig, mit hjerta har älskat Dig, mit stoft har nedkastat sig för Dina fötter, hela min varelse har dyrkat Dig; det gifves inga bedrövelser, inga olyckor mer; döden är et tomt ord; jag är Din, o Evige! Min tanke tillhör Dig, hon skall fortfara at lefva.

Skall jag tala om den, som misskänner Dig? Atheisten är et oförnuftigt djur, han är icke mera min like, och et få vanartadt barn har sjäfvilligt tillkängt vägen för inflytelsen af Din Guddomliga kärlek; under människo-skapnad hyser han djurets obändiga råhet; han är utan ögon, hjerta och känslor; och är straffad just derigenom, at han icke känner Dig. Hans systeme är idel dårskap; den förnuftige bör akta sig för hans djärfva, orimliga och smädande tunga; han går tillbaka til förderfvet; han

är död för känslans ljufva tårar; han skall ock evigt blifva utan stöd, utan tröst; han skall icke kunna älska det mest älskvärda föremål. Den olycklige! Har han någon sin känt kärleken?

Det hjerta som aldrig älskat, var den förste atheist.

Evigheten förskräcker mig ej mer: jag skall vara där med min Gud; jag bäfvar icke för odödligheten. Atheisten är den enda människja som, utan känsla för evigheten och inskränkt inom det närvarande, skulle våga säga åt en mächtig och illak Konung: "Du äger ingen domare i et tilkommande lif; du kan borttrycka människjans lif; ty det upväxer åter såsom gräset på fältet." Atheisten skulle äfven våga säga til brottslingen: "Undandrag dig straffet och lagens hämnd, och gör hjertat dött för samvetsropen."

Ack! om begreppet om Gud är nödvändigt, så är det i synnerhet för dem, hvilka äro öfver sina likar. Konungarne, innehafvare af den allmänna magten, kunna, genom en falsk uträkning, högfärd, eller såfång ärelöshet, missbruka denna heliga magt, som är lagarnes förnämste beskyddare, leda den ifrån sit rätta ändamål, och derigenom tilfoga människjans lif de största olyckor. Store Gud! afvänd de olyckor som

hotå Europa; ingif Konungarne en känsla af fasa för krig, detta plågoris, som i sig förenar alla andra straff; tillåt ej origtiga begrepp upkomma i desse höge Personers linnen, hvilkas första skyldighet är människokärlek.

Europa är lugnt och stilla*); slafveriet försvinner småningom; det politiska onda, oundvikligt i stora samhällen, är drägligt; Staternes gränser äro utstakade, och hvar och en regerande person äger en tillräcklig besittning, om han vill fyslöfatta sig med sine underhafvandes lycka. Det tidehvarf, som förenar alla konster, där alla kunskaper räcka hvarannan et hjälpsamt biträde, där de lyckligaste upptäckter utvidgat kretsen af våra begrepp, skulle ej det utmärka sig framför andra fecler? Skall det, likasom de föregående, besläckas med mord, brott, och detta blodtorftiga raseri, som hos människjan utplånar alla drag af godhet, hvilka tilhöra hannes ursprungliga storhets tillstånd, och som gifver människjoflägtet så djupa får, at tiden ej kan hela dem?

En mängd af uplysningar, okände för våra förfäder, skulle de blifva onyttiga för närvarande släkten? Skall, likasom i barbariets tider, dem vi lärt at förakta, blo-

*) Författaren skref detta år 1785.

det öfverströmma jorden? Vetenskaperne öppna hvar dag en ny bana til utöfning af människjans förmögenheter; och då hon följer denna ädla stråt, fullkomnar hon verkligen sit väfende; förmildrar sina seder, och utmärker sig genom ädelmodiga eröfringar; konsterne gå med stora steg til fullkomlighet; Åkerbruket, Mechaniken och Chymien bemöda sig at för ofs tillkapa förundransvärda tilgångar; andra mer angenäma konster, som framträd på våra skådeplatser, upväcka den i våra hjertan inslurade ömheten; alla ålyfta människjans lycka eller storhet. Skulle vi, midt ibland dessa nya och hugnande konster, behålla de barbariska tidehvarfvens vildhet, som vanhedrar vårt förnuft? Antingen låtom ofs afstå från uplysningen, och de konster som förmå ofs at fälla tårar, eller låtom ofs värdera människjoblod; åtminstone spillom det icke för fåfänga affigter och inbillade fördelar. Skulle vi vilja blifva kände hos efterverlden, belastade med de drag, som i historien väcka fasa? Ack! är det då ej tid at egna åt det Högsta Väsendet en icke blodfärgad jord, och at, genom föreställningen af den rörande taflan af Europas förenande i et enda brödraskap, förtjäna Des välsignelser?